

Kommunalt integrationsgap

Förslag till ett självförsörjningsbaserat mått
på ekonomisk integration

Författare: Johan Eklund, Johan P Larsson och Lars Pettersson

Om Skandinaviska Policyinstitutet

Skandinaviska Policyinstitutet (SPI) är en icke vinstdrivande och politiskt oberoende forsknings- och public policy-organisation. SPI bedriver forskning, granskning och utvärdering av public policy. Syftet är att stärka näringslivets långsiktiga förmåga till policyutformning, med förankring i forskning och samhällsintressen, samt därmed vara till gagn för svensk konkurrenskraft. Målet är att framställa välgrundade och forskningsförankrade underlag med hög relevans för beslutsfattande, opinionsbildning och policyutformning.

Kommunalt integrationsgap

Förslag till ett självförsörjningsbaserat mått
på ekonomisk integration

Författare: Johan Eklund, Johan P Larsson och Lars Pettersson

Om författarna

Johan Eklund är chefekonom vid Sydsvenska Industri- och Handelskammaren, professor i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Jönköping samt professor i Industriell ekonomi vid Blekinge Tekniska Högskola. Johan är även affilierad till en av USA:s främsta public policy miljöer: School of Environmental and Policy Affairs vid Indiana University. Del av sin doktorsstudier genomförde Johan vid George Mason Universitetet på Schaar School of Public Policy i Washington DC. Johan var mellan åren 2015–2022 vd för forskningsstiftelsen Entreprenörskapsforum och är sedan 2019 ledamot av Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA).

Johan P Larsson är Associate Professor of Economics and Public Policy vid University of Cambridge, Department of Land Economy, knuten till Ratio och Högskolan i Jönköping, samt fellow vid Robinson College, Cambridge. Johans forskningsfält behandlar ekonomisk geografi i bred mening, med tyngdpunkt på industriell dynamik och regional tillväxt. Ett särskilt viktigt område rör s k grannskapseffekter och hur effektiva kvarter kan förstås ur ett nationalekonomiskt perspektiv. Andra tongivande ämnen är socialt kapital, invandrare och deras barns integration på arbetsmarknaden, innovationsfrågor och entreprenörskap.

Lars Pettersson är forskare i nationalekonomi vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping (JIBS). Lars har efter disputation också arbetat som analytiker vid Jordbruksverket (2005–2013), som biträdande avdelningschef för nationalekonomi, finansiering och statistik vid JIBS (2010–2013), som Associate Dean of Faculty vid JIBS (2013–2020) och som chef för Planeringsavdelningen vid Högskolan i Jönköping (2020–2022). Lars forskning och studier omfattar exempelvis frågor som rör urban- och regional tillväxt (inklusive interaktioner mellan städer och landsbygder), bostadsekonomi, infrastruktur för transporter, regelfrågor och näringslivsutveckling.

Innehållsförteckning

Förord	6
Sammanfattning	7
Varför mäta självförsörjning?	8
Vårt statistikunderlag och definition av etniskt ursprung	10
Slutsats och rekommendation	15
Referenser	16

Förord

Den svenska arbetsmarknaden är mycket dual och tecknen på strukturella matchningsproblem på arbetsmarknaden är många. På en del av arbetsmarknaden råder sedan länge stor brist på kompetent arbetskraft. Bristen på arbetskraft med efterfrågade färdigheter och förmågor är så omfattande att det hämmar konkurrenskraften och håller tillbaka välståndet. På motsatta sidan finns många människor i arbetsför ålder som inte försörjer sig själva och på så vis befinner sig i ett ekonomiskt utanförskap.

Vi ställer oss frågor om vad utanförskap och en låg självförsörjningsgrad får för konsekvenser för ekonomin, för den svenska modellen, samt för samhället i stort. Vad kan göras för att minska dualiteten på arbetsmarknaden samt minska de strukturella matchningsproblemen på arbetsmarknaden? Vad kan göras för att underlätta humankapitalförsörjning samtidigt som utanförskapet bryts?

Inom ramen för Skandinaviska policyinstitutets forsknings- och analysområde arbetsmarknad, självförsörjning och utanförskap är frågor om hur skall arbetsmarknaden bli effektivare centrala? Hur skall dualiteten på arbetsmarknaden överbryggas? En central fråga är vilka policyreformer som behövs.

Denna rapport är skriven av Johan Eklund, Johan P. Larsson och Lars Pettersson. Johan Eklund och Lars Pettersson finns vid Skandinaviska policyinstitutet och Johan P. Larsson finns vid Cambridge University. Rapporten handlar om skillnaderna i självförsörjningsgrad mellan framför allt individer med svenskt ursprung och individer med ursprung utanför västvärlden. Rapporten förordar bland annat ett självförsörjningsbaserat integrationsmått. Resultaten visar på mycket stora kommunala skillnader i integrationsgap.

Skandinaviska policyinstitutets arbete och denna rapport har möjliggjorts med hjälp av generösa bidrag från entreprenörerna Rune Andersson (Mellby Gård) och Lars Backsell, samt från Stiftelsen tekn. doktor Ernst Wehtjes Fond.

Rapportförfattarna ansvarar själva för de analyser, metodval, slutsatser och rekommendationer som presenteras i rapporten.

Malmö, maj 2024

Johan Eklund, Professor

Lars Pettersson, Forskningsledare

Sammanfattning¹

Självförsörjningsgraden för vissa grupper av utrikes födda är låg och integrationsgapet är betydande mellan olika grupper av befolkningen. Med självförsörjning avser vi fyra prisbasbelopp vilket motsvarar 229 200 kr i årlig bruttointkomst 2024. Mått på självförsörjning är ett komplement till befintlig arbetsmarknadsstatistik och hjälper oss förstå såväl hur ekonomiskt aktiv en individ är som hur välfärdsstaten ytterst finansieras. Självförsörjning hjälper oss även att förstå de ekonomiska dimensionerna av utanförskap samt hur väl den ekonomiska integrationen av utrikes födda fungerar. I denna rapport beskriver vi hur självförsörjningen skiljer sig åt mellan landets kommuner samt hur stort integrationsgapet är mellan svensk födda (två inrikes födda föräldrar) och utrikes födda med ursprung utanför västvärlden. Att vi valt denna indelning beror på att det är dessa två grupper som har högst respektive lägst självförsörjningsgrad, dvs. störst integrationsgap. Skillnaderna mellan dessa grupper illustrerar ett ekonomiskt integrationsgap som vi menar kan tjäna som mått på hur väl den ekonomiska integrationen lyckas.

Integrationsgapet är betydande och skillnaderna i självförsörjning mellan befolkning med svenskt ursprung och icke-västerländska invandrare ansevärt. I denna rapport undersöker vi hur stora skillnaderna är i självförsörjning mellan dessa två grupper i landets 290 kommuner. Den genomsnittliga självförsörjningsgraden i landets kommuner för gruppen med svenskt ursprung är 77 procent. Motsvarande siffra för utrikes födda med ursprung utanför västvärlden ligger på 46 procent. Det ger ett genomsnittligt integrationsgap på 31 procentenheter. Skillnaderna mellan Sverige kommuner är likaså ansevärt. De tio kommuner med lägst integrationsgap uppvisar minde än 20 procentenheters skillnad mellan befolkningsgrupperna i självförsörjningsgrad. Detta kan jämföras med de kommuner med störst integrationsgap som alla har mer än 40 procentenheters skillnad i självförsörjningsgrad mellan individer med svenskt ursprung och icke-västerländskt. Att vi valt denna indelning motiveras med att forskning visar att det är mellan dessa två grupper som skillnaderna är som störst.

Bland kommuner med störst gap finner vi exempelvis Hällefors, Vingåker, Sorsele, Boxholm och Hofors. I andra ändan av skalan återfinnes Gällivare, Gnosjö, Salem, Täby och Upplands-Väsby med ett förhållandevis litet integrationsgap. Bland våra tre storstadskommuner intar Göteborg rank 27, Stockholm i rank 33, Malmö rank 110. Generellt är integrationsgapet något mindre för exempelvis många förortskommuner i storstadsregionerna, medan det finns större gap bland en del mer landsbygdspräglade kommuner. Den samlade bilden är inte helt entydig men vi kan se dessa skillnader mellan olika regiontyper. Baserat på denna kartläggning förordar vi att mer sammansatta självförsörjningsindex över ekonomisk integration utvecklas i syfte att vägleda insatser och policyutformning mot bättre ekonomisk integration och högre självförsörjningsgrad.

¹ Denna rapport baserar sig till stora delar på boken: "Det nya utanförskapet – självförsörjningens utveckling och välfärdsstatens framtid" av Johan E. Eklund och Johan P. Larsson (2023), Ekerlids Förlag samt statistik från Statistiska Central Byrån. Vi är tacksamma för databearbetningshjälp från Tarek Zaza och värdefulla synpunkter från Per Tryding.

Varför mäta självförsörjning?

En välfungerande arbetsmarknad är väsentlig för ekonomins välstånd. För att förstå tillståndet i ekonomin är det nödvändigt att det finns en klar bild av befolkningens förmåga att försörja sig själva. Försörjningsperspektivet är därför centralt och arbetsmarknadsstatistiken behöver kompletteras med ett självförsörjningsmått. Ett motiv för detta är att om en person inte är arbetslös behöver det inte betyda att vederbörande har en anställning, är sysselsatt, eller har tillräckliga inkomster för att försörja sig själv. Självförsörjningsmättet utnyttjar registerbaserad inkomstinformation. Självförsörjning är därmed ett mått på hur ekonomiskt aktiv en individ är och det kan användas som ett mått på ekonomisk integration.

Arbetslöshets- och sysselsättningsstatistiken behöver kompletteras därför att denna statistisk inte ger information om huruvida en person är självförsörjande. Sysselsättningsstatistiken har historiskt mätt andelen av arbetskraften som varit sysselsatta minst en timme den period som undersökningen avser.²

Många människor som räknas som sysselsatta har en heltidstjänst och full månadslön, men för en stor grupp innebär inte sysselsättningsstatusen att de faktiskt har tillräckliga inkomster för att försörja sig själva. På motsvarande sätt ger arbetslöshetsstatistiken inte en korrekt bild av självförsörjning. En student som valt att studera men som hellre skulle vilja ha ett arbete kommer inte per automatik vara med i statistiken.³ Enkelt uttryckt, att någon inte är arbetslös betyder inte att vederbörande har en anställning, är sysselsatt, eller har tillräckliga inkomster för att försörja sig själv.⁴

I forskningen förekommer flera olika mått när det gäller att mäta hur ekonomiskt aktiv en individ är. Gemensamt för merparten av måtten är att de använder sig av någon form av inkomsttröskel som individen måste nå upp till för att anses vara "tillräckligt" aktiv. Vi använder oss därför huvudsakligen av vår egen definition (Eklund och Larsson, 2020) som innebär att vi låter en löneinkomst som motsvarar minst fyra prisbasbelopp, eller att en individ är registrerad som näringsidkare, som metod för att indikera att en individ är självförsörjande.⁵ Användande av prisbasbelopp har fördelen att det ger ett absolut gränsvärde som möjliggör jämförelser över tiden. Vi är medvetna om att detta är en lågt satt inkomsttröskel för självförsörjning. Prisbasbeloppet uppgår år 2024 till 57 300 kronor.⁶ Detta motsvarade, med vår definition av självförsörjning på fyra prisbasbelopp, en årlig bruttoinkomst på 229 200 kronor.

Det går att diskutera huruvida självförsörjning ska ses vid en enstaka tidpunkt, över flera år eller rentav över hela livscykeln, då det är naturligt att individers inkomster varierar betydligt. Ur detta perspektiv är det en rimlig ståndpunkt att självförsörjning definieras som livstidsinkomster som är tillräckligt stora för att individen i fråga ska betala in mer i skatt än vad denna får ut via olika transfereringssystem. Även om detta är en mer teoretiskt tilltalande definition av självförsörjning är den svårare att omsätta i praktiken.

Att mäta om någon är nettobidragsberoende eller nettoskattebetalare sett över en hel livscykel (skatteinbetalningar minus bidrag och transfereringar över hela livscykeln) är komplicerat. En sådan ansats kommer inte kunna ligga till grund för praktisk användbar och regelbundet uppdaterad statistik, även om det är något som exempelvis SCB skulle kunna redovisa med viss periodicitet. Livscykeluppskattningar baserade på analyser av hur självförsörjningen ser ut för olika åldersgrupper är också något som kan göras (Eklund och Larsson, 2020).

En slutsats är att vår valda definition är mer förlåtande än livscykelanalyser och således att vi om något underskattar problemets omfattning. Kort sagt, med vår ansats överskattar vi självförsörjningsgraden. Överskattningen är dessutom medveten, då vi ogärna vill framställa stora problem större än vad de faktiskt är.

² Svensk arbetsmarknadsstatistik och framför allt sysselsättningsstatistiken har förändrats vid ett flertal tillfällen. Gränsen för att räkna någon som sysselsatt har varierat över tiden. Se SCB (2022) för den tidigare sk RAMS/AKU-statistiken. SCB har nyligen presenterat ny arbetsmarknadsstatistik: Befolkningens arbetsmarknadsstatus (SCB, 2024). Gemensamt är att gränsen för att klassas som sysselsatt är låg.

³ Arbetssökande studenter klassas idag in bland arbetslösa. Periodvis har dessa individer inte klassats som arbetslösa.

⁴ Ett teoretiskt alternativ är att mäta antalet arbetade timmar. Vi vet från ekonomisk forskning att en central problematik i den svenska ekonomin är att det totalt sett arbetas relativt få timmar, vilket ger negativa ekonomiska effekter i termer av lägre BNP. Att samla in statistik om antal arbetade timmar på ett tillförlitligt sätt är emellertid svårt. Hur många timmar någon arbetar säger dessutom inte något om arbetsproduktiviteten, det vill säga vilket ekonomiskt värde som skapas per arbetad timme. Att använda sig av en inkomsttröskel och som vi gör definiera en självförsörjningsgräns framstår därför som mer rimligt.

⁵ I samband med presentation av vår budgeten i april 2024 informerade regeringen om att självförsörjning introduceras som ett officiellt mått (prop. 2023/24:100).

⁶ 2022 uppgick prisbasbeloppet till 48 300 kr, vilket med vår självförsörjningsdefinition ger en årsinkomst på 193 200 kr. Efter genomsnittlig kommunalskatt (tabellskatt 32) blir den disponibla månadsinkomsten 13 315 kr.

Den försiktiga självförsörjningsdefinition som vi använder, samt det faktum att vi inte kan bortse från anställningsstöd (subventioner) till företag bidrar till att vi med stor sannolikhet överskattar självförsörjningsgraden.⁷ En annan uppenbar begränsning är att vi inte har någon möjlighet att beakta odeklarerade inkomster eller möjligheten att vissa individer lever på sparade tillgångar mm. Det bör i sammanhanget även observeras att Sverige har höga de facto-minimilöner och att vi med vår definition av självförsörjning ligger under de kollektivavtalade minimilönerna. De avtalsmässiga minimilönerna för handel, bygg, restaurang och hotell låg för några år sedan på 18 000 till 20 000 kr per månad.⁸ Därför bör det även noteras att om vi ska använda oss av ett högre gränsvärde motsvarande till exempel kollektivavtalsmässiga minimilöner skulle det reducera självförsörjningsgraden. Vårt gränsvärde ligger dock i paritet med svenska bidragsnivåer.⁹

Användandet av prisbasbelopp, som är avsedda att vara jämförbara över tid, utgör ett objektiva och transparent sätt att avgöra vilken gräns som ska användas för att anses vara självförsörjande. Då vår definition utgör en absolut och inte en relativ gräns medför det i praktiken att allt fler individer med tiden i det närmaste per automatik kommer bli självförsörjande, under förutsättning att landet upplever tillväxt i reallönerna. Detta beror på att prisbasbeloppen skrivits upp i takt med inflationen, men inte med realinkomsterna. Mellan åren 1990 till 2020 har prisbasbeloppen en noterad uppgång med cirka 59 procent medan den reala löneutvecklingen legat på cirka 64 procent. Användandet av prisbasbelopp innebär med andra ord att vi för genomsnittsindividen får en inbyggd positiv trend i den genomsnittliga självförsörjningsgraden, vilket tydligt går att observera i datamaterialet.

I syfte att mäta inkomster och självförsörjning använder vi oss av inkomststatistiken (kontant bruttolön). Löneinkomstinformationen innehåller dock inte kapital- och näringsinkomster. För att ta hänsyn till möjligheten att individer försörjer sig genom näringsverksamhet klassas de som har företagande som sysselsättning som självförsörjande per automatik.

Löneinkomstinformationen inkluderar ej heller bidrag som betalas till individen. En begränsning i sammanhanget är också att vi inte kan utesluta att det finns betydande bidrag i form av till exempel anställningssubventioner som går via arbetsgivaren. Anställningssubventionerna är en viktig del av den aktiva svenska arbetsmarknadspolitiken och har vuxit kraftigt under det gångna årtiondet. Under 2018 uppgick det totala antalet subventionerade anställningar till 62 600, vilket är mer än en fördubbling jämfört med 2010. Av dessa stod inrikes födda för 23 procent, och utrikes födda för knappt 77 procent (varav personer födda utanför Europa stod för 69 procent).¹⁰

Under en genomsnittlig månad 2021 hade 106 000 individer anställning där någon form av subvention betalades ut till arbetsgivaren.¹¹ Återigen är vår bedömning att detta utgör ytterligare en faktor som bidrar till att överskatta självförsörjningsgraden, och då i synnerhet bland invandrare med ursprung utanför västvärlden. Det finns också en risk att vi klassificerar individer som icke-självförsörjande när de i själva verket har tillräckliga kapitalinkomster, men detta torde på det hela vara ett marginellt problem.

⁷ I de situationer där vi gjort avvägningar i databearbetningen har vi väglett av principen att vi hellre överskattar självförsörjningsgraden än framställer de ekonomiska integrationsproblemen och utanförskapet som större än vad de faktiskt är. Det finns flera faktorer vid sidan om låginkomsttröskel som talar för att vi överskattar självförsörjningen, bland annat behandlar vi näringsidkare som självförsörjande, vilket är ett starkt antagande. Vi har inte heller möjlighet att exkludera individer som har anställningar som subventioneras på olika sätt. En subventionerad anställning anser vi inte kan ses som självförsörjning.

⁸ Eks och Skedingers (2019) kartläggning av kollektivavtalsmässiga lägstalöner i dessa branscher avser 2016 års lönenivå. Se även Skedinger (2006) som undersöker ett antal avtalsområden och finner att de lägsta minimilönerna utgör 60-70 procent av medianlönen, men påpekar att det stora antalet kollektivavtal på svenska arbetsmarknaden försvårar överblickbarheten.

⁹ Se Riksdagens utredningstjänst (2016) och dess genomgång av möjliga nettobidragsnivåer för olika familjekonstellationer.

¹⁰ Arbetsförmedlingen (2018).

¹¹ Ekonomifakta (2022).

Vårt statistikunderlag och definition av etniskt ursprung

Innan vi presenterar detaljer kring självförsörjning är det nödvändigt att först gå igenom vilken information som statistiken innehåller, vilka definitioner vi använder oss av samt hur materialet bearbetats. Vi väljer här att förenkla framställningen betydligt och hänvisar intresserade till de vetenskapliga artiklar och rapporter som beskriver statistiken mer detaljerat. Grunden är SCB:s mikrodata, som innehåller detaljerad information om i stort sett alla individer i Sverige.

I Eklund och Larsson (2023) sträcker sig statistiken över perioden 1990–2020, det vill säga hela trettio år. Statistiken innehåller mycket detaljerad information om ålder, kön, utbildningsnivå, inkomster, geografisk information om var individen är bosatt och så vidare. Vi har även information om vilka regioner utrikes födda ursprungligen kommer ifrån samt vilket år de migrerat till Sverige. Vi har inte tillgång till exakt vilka länder det handlar om, utan vi har endast tillgång till grupper av länder. Med SCB:s kategoriseringar är det dock möjligt göra breda indelningar i grupper av befolkning. I analysen som följer använder vi SCB:s kategorisering. Vi har valt grupperna i befolkningen som har svenskt ursprung som vi jämför med icke-västerländsk. Invandringsgruppen som har sitt ursprung utanför västvärlden är den som vuxit mest och utgör den enskilt största gruppen idag. Det är en mycket heterogen grupp, både i fråga om bakgrundsförutsättningar och i form av aktivitet på svenska arbetsmarknaden.

I presentationen som följer utgår vi från två grupper av befolkningen: 1) Svenskt ursprung, 2) utrikes födda med ursprung utanför västvärlden. Med svenskt ursprung avser vi individer födda i Sverige och med två inrikes födda föräldrar. I gruppen icke-västerländska ingår fem undergrupperingar av ursprungsländer: 1) Afrika, 2) Mellanöstern, 3) Balkan, 4) Syd- och Centralasien samt 5) Syd- och Centralamerika. Invandringen från Nordamerika och Oceanien är relativt liten.¹²

Detta innebär att vi i studien exkluderar utrikes födda från ett västerländskt land där invandringen är från Europa, inklusive våra nordiska grannländer och även från Nordamerika och Oceanien. Inrikes födda med utländskt påbrå, det vill säga minst en utrikes född förälder har vi också exkluderat. Vi exkluderar inte denna grupp för att vi anser den oväsentlig i sammanhanget, tvärtom talar mycket för att det är barn till invandrare som ofta hamnar i utanförskapets mer extrema yttringar så som till exempel gängkriminalitet.¹³ Att vi exkluderat barn till invandrare beror på att det i vårt sammanhang och med vår tillgång till data är ett synnerligen svårnavigerat material med flera besvärliga gränsdragningsproblem.

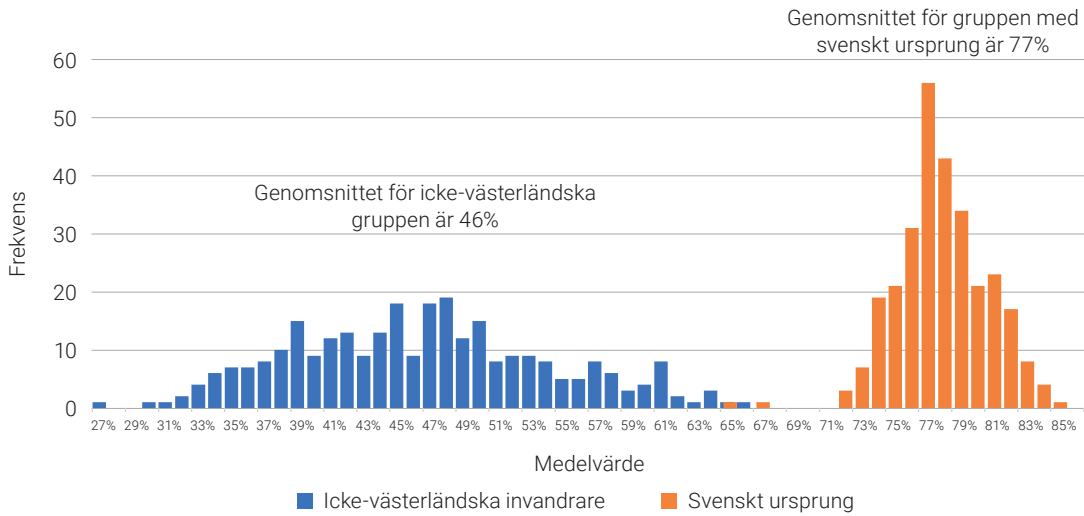
Något som verifieras i åtskilliga studier om svensk arbetsmarknad är att personer med utländsk bakgrund har lägre förvärvsdeltagande om de tillhör grupper som invandrat från länder långt från Sverige och utanför Europa. Vidare har den tid som invandrade varit i Sverige betydelse för integration på arbetsmarknaden. Desto längre tid personer varit bosatta i Sverige och desto högre ekonomisk aktivitet är för den totala befolkningen, desto högre är sannolikheten att invandrade personer är aktiva. Dessa generella observationer kompletterar vi här med information om självförsörjningsgrad och jämför befolkningen med födelseland i icke-västerländska ursprungsländer med befolkning som har svenskt ursprung.

Figuren nedan visar skillnader i självförsörjning mellan icke-västerländska invandrare och befolkning med svenskt ursprung i Sveriges kommuner. Skillnaden i självförsörjning är betydande. Medelvärdena är 77 procent för befolkning med svenskt ursprung jämfört med 46 procent för gruppen icke-västerländska invandrare. Figurens staplar visar fördelningen för respektive grupp för självförsörjningsgrad i kommuner, dvs frekvens som mäts visar antalet kommuner som har de angivna självförsörjningsgraderna.

¹² Det finns även människor med okänt ursprung och från länder som upphört att existera (till exempel Sovjetunionen).

¹³ Se BRÅ (2021) för kartläggning av ursprung och brottsmisstanke, och (2023) för kunskapsöversikt kring socioekonomiska bakgrundsfaktorer och brott (2023).

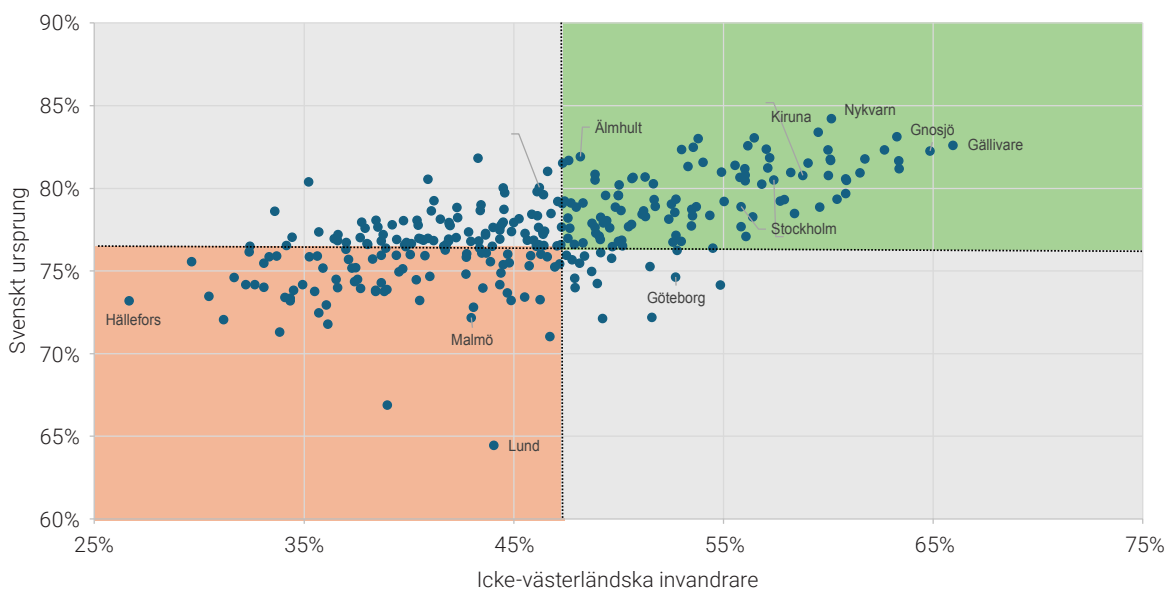
Figur 1. Självförsörjningsgrad (frekvens) efter medelvärde i Sveriges 290 kommuner för grupperna med svenskt ursprung och icke-västerländska invandrare år 2019

Källa: Eklund och Larsson (2023)

Det finns ytterligare perspektiv på hur fördelningen av självförsörjningsgrad mellan grupper av befolkningen varierar mellan kommuner och regioner. Nedan visas hur självförsörjning för befolkning med svenskt ursprung respektive icke-västerländska invandrare är i svenska kommuner. Grafen visar att de finns en svag positiv samvariation som innebär att i kommuner med hög självförsörjning i befolkning med svenskt ursprung så har även gruppen icke-västerländska invandrare jämförelsevis hög självförsörjningsgrad (med ovan beskrivna skillnader i minnet). Vi kan också se hur några studentstäder och några storstadskommuner urskiljer sig med låg självförsörjning bland båda grupperna (vilket sannolikt beror på att de finns en hög andel unga som studerar i dessa kommuner). Vi ser också att det finns en mycket stor skillnad i ytterlighetsobservationerna, särskilt för gruppen icke-västerländska invandrare.

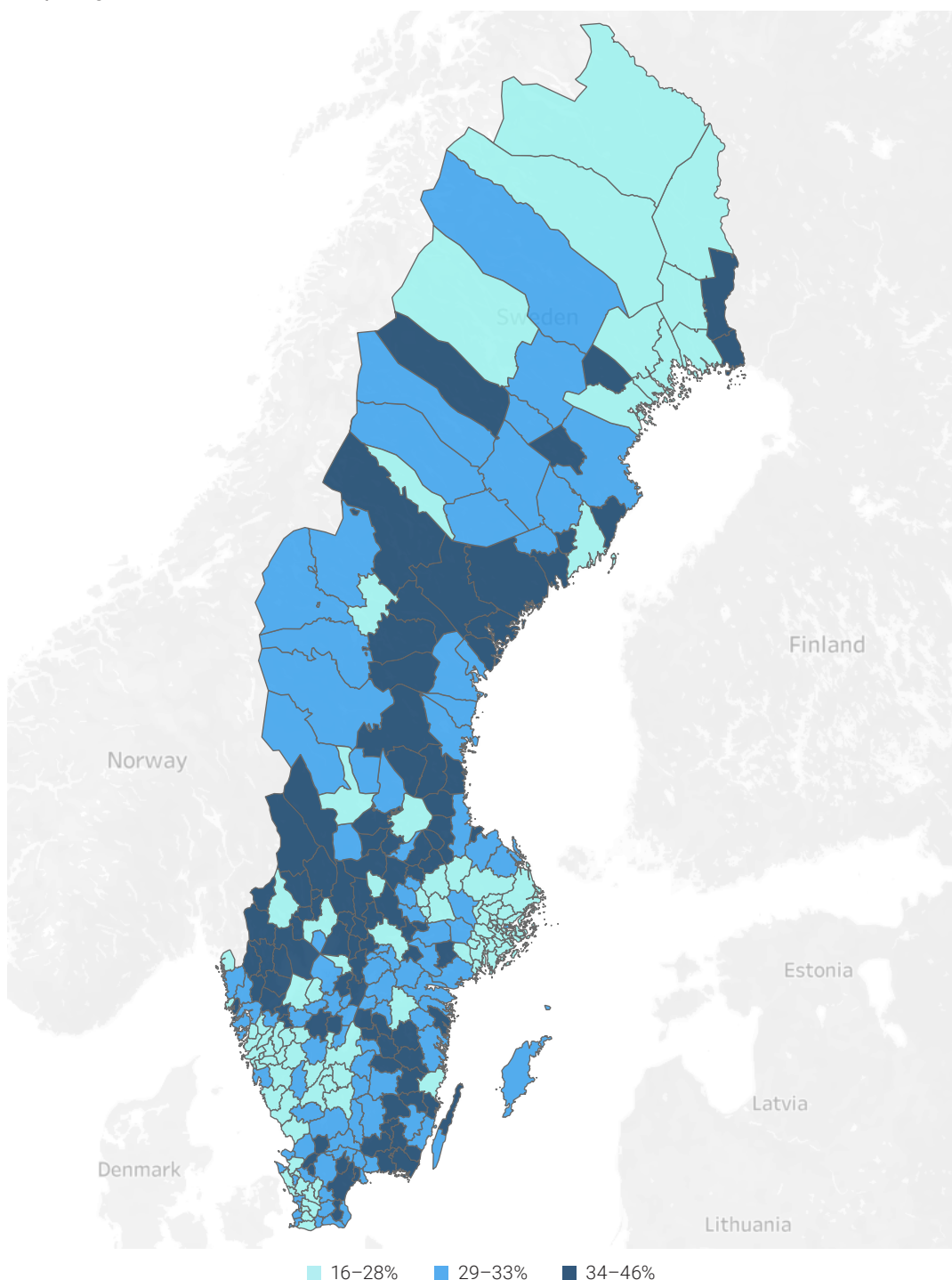
Figur 2. Självförsörjningsgrad för befolkning med svenskt ursprung och icke-västerländsk befolkning år 2019 i Sveriges 290 kommuner

Källa: SCB, egna beräkningar

Geografiska strukturer framställs normalt som karta, vilket vi även kan göra för självförsörjningsgrad. En sådan karta visas nedan speglar gapet i självförsörjningsgrad mellan svensk befolkning och icke-västerländska invandrare. Skillnaden i självförsörjningsgrad mellan de båda grupperna är det vi kallar för integrationsgap. Kartan nedan indelar Sveriges kommuner i tre lika stora (antalet kommuner) grupper utifrån integrationsgapens storlek. Den tredjedel av Sveriges kommuner som har minst storlek på integrationsgap (skillnader mellan 16 och 28 procent i självförsörjningsgrad mellan svenskfödda och icke-västerländska invandrare) har ljus färg. Den tredjedel kommuner som har störst storlek på integrationsgap (34–46 procent) har mörkblå färg. Den mellersta tredjedelen av kommuner med (29–33 procent) har den klara blå färgen i kartan.

Figur 3. Karta över kommuner med högst respektive lägst skillnad för självförsörjningsgrad (integrationsgap) mellan grupperna icke-västerländska invandrare och befolkning med svenskt ursprung, 2019

Källa: SCB, egna beräkningar

Tabellen nedan visar de 10 kommuner med störst respektive lägst integrationsgap. Bland de kommuner som har minst differens i integrationsgap finns dels kommuner som ligger i eller nära storstadsområdena och mindre landsbygdspräglade kommuner som är utpräglade industriorter. Mindre kommuner (utanför storstad- och medelstora stadsregioner) och som är utpräglade industriorter finns också bland de kommuner som har störst integrationsgap. Även om vi kan finna många "bruksorter" i denna kategori är bilden av Sveriges geografiska utveckling inte helt homogen.

Som framgår i Eklund och Larsson (2022 och 2023) finns det fog för att anta att det kan finnas en eller flera selektionsprocesser bakom utvecklingen. Utfallet, eller situationen, på en lokal arbetsmarknad är också resultatet av en ackumulationsprocess, dvs utvecklingen som ägt rum över tiden. En del av en sådan selektionsprocess är att individer som inte får ett fäste på en lokal arbetsmarknad sannolikt söker jobb som också finns på andra platser. En mindre lokal arbetsmarknad har mindre efterfrågan på jobb jämfört med en större lokal arbetsmarknad.

Över tiden är det sannolikt att personer som inte är självförsörjande söker jobb på andra lokala arbetsmarknader. Detta innebär då att personer som inte är självförsörjda på en mindre arbetsmarknad kan ha en benägenhet att flytta. Detta kan bidra till att en del mindre lokala arbetsmarknader kommer ha en utflyttning av personer som inte etableras och därmed förbättras självförsörjningsgraden på den mindre platsen. Men förbättringen sker inte på grund av att fler finner arbete på orten utan av att dessa personer flyttar.

Tabell 1. Kommuner med minst respektive störst integrationsgap, dvs skillnad i självförsörjningsgrad mellan icke-västerländska invandrare och befolkning med svenskt ursprung, 2019

Kommun	Självförsörjningsgrad		Differens:	
	Icke-västerländska invandrare	Svenskt ursprung	Integrationsgapet	Rank
<i>Kommuner med minst integrationsgap</i>				
Gällivare	66,0%	82,6%	16,7%	1
Gnosjö	64,9%	82,3%	17,4%	2
Salem	63,4%	81,2%	17,8%	3
Täby	63,4%	81,7%	18,3%	4
Upplands Väsby	60,8%	79,7%	18,9%	5
Solna	60,4%	79,3%	18,9%	6
Upplands-Bro	59,6%	78,9%	19,3%	7
Burlöv	54,9%	74,2%	19,3%	8
Ale	61,5%	80,9%	19,4%	9
Mölnadal	60,9%	80,5%	19,6%	10
<i>Kommuner med störst integrationsgap</i>				
Norberg	33,3%	75,9%	42,5%	281
Smedjebacken	34,4%	77,1%	42,6%	282
Storfors	31,7%	74,6%	42,9%	283
Säffle	30,5%	73,5%	43,0%	284
Ronneby	32,4%	76,2%	43,8%	285
Hofors	32,4%	76,5%	44,1%	286
Boxholm	33,6%	78,6%	45,0%	287
Sorsele	35,2%	80,4%	45,2%	288
Vingåker	29,6%	75,6%	45,9%	289
Hällefors	26,7%	73,2%	46,6%	290

Källa: SCB, egna beräkningar.

De regionala förutsättningarna skiljer sig med andra ord åt. Genom att använd Sveriges kommuner och regioners (SKR) indelning av landets kommuner i kommungrupper kan vi se hur skillnader i regiontyper bidrar till olikheter i självförsörjningen. SKR indelar landets kommuner i nio olika regionstyper som framgår att tabellen nedan. Indelningen görs baserat på perspektiv om tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. I tabellen nedan jämförs självförsörjningsgrad för icke-västerländska invandrare med befolkning som har svensk bakgrund för kommunerna som ingår i respektive kommungrupp.

Tabell 2. Självförsörjningsgrad för icke-västerländska invandrare och befolkning med svenskt ursprung enligt SKR:s kommungrupper, 2019

Kommungrupp	Icke-västerländska invandrare	Svenskt ursprung	Differens i procentenheter mellan befolkning med svenskt ursprung och icke-västerländska invandrare
Storstäder	50,5%	75,2%	-24,7%
Pendlingskommun nära storstad	56,5%	80,1%	-23,6%
Större stad	47,3%	75,3%	-28,0%
Pendlingskommun nära större stad	45,5%	77,4%	-31,9%
Lågpendlingskommun nära större stad	43,2%	77,2%	-34,0%
Mindre stad/tätort	47,1%	77,9%	-30,8%
Pendlingskommun nära mindre tätort	40,9%	76,6%	-35,7%
Landsbygdskommun	41,4%	76,5%	-35,1%
Landsbygdskommun med besöksnäring	46,0%	77,0%	-31,1%
Rikets genomsnitt	46,0%	77,4%	-31,4%

Källa: SCB, egna beräkningar.

Det finns en betydande variation i integrationsgapet mellan olika kommungrupper. Självförsörjningen för icke-västerländska invandrare varierar mellan 56,5 procent och 40,9 procent när vi jämför kommungrupperna. Självförsörjningsgraden för befolkning med svenskt ursprung har en betydligt lägre variation. Denna varians bör beaktas vid utformning av politik.

Integrationsgapet är som lägst i storstadskommunerna (Stockholm, Göteborg och Malmö) samt pendlingskommuner som ligger nära storstäderna medan de största skillnaderna återfinns i landsbygdskommuner och pendlingskommuner nära mindre tätorter. Dessa mönster i geografien förefaller rimliga om vi jämför med teorin för den "nya ekonomiska geografien" och betydelsen av agglomerationsekonomier för lokal och regional utveckling.¹⁴

¹⁴ Korrelationskoefficienten för självförsörjningsgrad och sysselsättningsgrad. Den beräknade korrelationskoefficienten mellan självförsörjningsgrad för icke-västerländska invandrare och total sysselsättningsgrad i kommuner är 0,52 när vi använder oss av underlag för Sveriges samtliga kommuner 2019. Detta kan jämföras med att motsvarande korrelation är 0,79 för svenskt ursprung. För båda grupperna är det en positiv samvariation mellan sysselsättningsgrad och självförsörjningsgrad. Dessa enkla beräkningar visar å andra sidan att de båda grupperna reagerar olika på förändringar som uppträder på kommunernas arbetsmarknader i form av förändringar i totala sysselsättningsgrader.

Slutsats och rekommendation

Integrationsgapet är betydande och skillnaderna i självförsörjning mellan svenskt ursprung och icke-västerländska invandrare ansevärt. Skillnaderna mellan Sverige kommuner är likaså ansevärt. De tio kommuner med lägst integrationsgap uppvisar minst 20 procentenheters skillnad i självförsörjningsgrad. Detta kan jämföras med de kommuner med störst integrationsgap som alla har mer än 40 procentenheters skillnad i självförsörjningsgrad mellan individer med svenskt ursprung och icke-västerländskt. Att vi valt denna indelning är att forskningen visar att det är mellan dessa två grupper som skillnaderna är som störst.

Den rumsliga variationen är stor avseende integrationsgapet mellan kommuner i olika typer av regioner. I storstadsregionerna kan vi notera att integrationsgapet är lägre jämfört med många landsbygdskommuner när vi använder oss av SKR:s kategorisering av regioner. Samtidigt kan vi se från informationen av hur enskilda kommuner uppvisar olika situationer att det finns en heterogenitet också mellan kommuner inom samma kategori. Det finns rumsliga hierarkier som framträder tydligt inom stadsregioner.

Baserat på den förhållandevis enkla beskrivningen av självförsörjningsgraden och integrationsgapet drar vi slutsatsen att det bör gå att utveckla ett mer sammansatt mått på ekonomisk integration baserat på självförsörjningsstatistiken. Vi har utgått från två breda befolkningsgrupper, men det finns ytterligare dimensioner som förtjänar att belysas, exempelvis kön, åldersfördelning, barn till utrikes födda.

Referenser

- Arbetsförmedlingen, (2018), "Subventionerade anställningar: En översikt", Kornerud, S., Mångs, A. och Olsson, H., Arbetsförmedlingen analys 2018:8.
- BRÅ, (2023), "Socioekonomiska bakgrund och brott – En kunskapsöversikt", Brottsförebygganderådet rapport: 2023:3.
- BRÅ, (2021), "Misstänkta för brott bland personer med inrikes respektive utrikes bakgrund", Brottsförebygganderådet rapport: 2021:9.
- Ek, S, och Skedinger, P., (2019), "Wage Policies and integration of immigrants. Institutet för näringslivsforskning". Policy Paper No. 86.
- Eklund, J. och Larsson, J. P., (2020), "När blir utrikes födda självförsörjande?" Entreprenörskapsforum.
- Eklund, J. och Larsson, J. P., (2022), "Självförsörjning och utanförskap i Malmö," Kunskapsunderlag framtaget till Malmö Tillväxtkommission, Malmö stad.
- Eklund, J. och Larsson, J. P., (2023), "Det nya utanförskapet – Självförsörjningens utveckling och välfärdsstatens framtid", Ekerlids Förlag.
- Ekonomifakta, (2022), statistik hämtat från: www.ekonomifakta.se
- Nationalencyklopedin, (2023), "Etnicitet", NE.se.
- OECD, (2019), "Society at a glance 2019, OECD social indicators", OECD Paris.
- Proposition 2023/24:100, 2024 års ekonomiska vårproposition.
- Riksdagensutredningstjänst, (2016), "Utbetalningar bidrag och ersättningar till olika typfallsindivider", Dnr 2016:940
- SCB, (2022c), "Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS)", SCB Kvalitetsdeklaration 2022-11-24.
- SCB, (2023), " Hur försörjer sig sysselsatta individer? – en fördjupning av statistiken i BAS",
- SCB, (2024), " Statistikens framställning, Arbetskraftsundersökningarna (AKU)", AM0401.
- Skedinger, P., (2006), "Hur höga är minimilönerna?" IFN Policy Paper nr.6, 2006.

